

Minna Kivipelto

22.6.2022

Sosiaali- ja terveysministeriö

Asia: THL:n lausunto sosiaalisen luototuksen uudistamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle sosiaalisen luototuksen uudistamisesta. THL pitää sosiaalisen luototuksen tarjontaa laajentavaa ja alueellista eriarvoisuutta vähentävää lakiesitystä tervetulleena. Sosiaalinen luototuksen valtakunnallistaminen laajentaa velkaantuneiden mahdollisuuksia selvitä veloistaan ilman velkakierteen syntymistä tai ainakin helpottaa heidän ahdinkoaan.

Ylivelkaantuminen on merkittävä terveyttä ja hyvinvointia heikentävä tekijä. Kasautuva tutkimusnäyttö osoittaa ylivelkaantumisen itsenäiseksi riskitekijäksi muun muassa masennukselle. Ylivelkaantumisen kielteiset vaikutukset terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät ennen muuta tilanteen pitkäkestoisuuteen. Ylivelkaantuneilla voi olla vaikea omilla toimillaan parantaa tilannettaan, mikä johtaa helposti toivottomuuteen ja lamaantumiseen. Ylivelkaantuminen on erityisen haitallista itsenäistä elämäänsä aloittaville nuorille.

THL pitää tärkeänä ylivelkaantumisen ennaltaehkäisyä. Ylivelkaantumisen terveys- ja hyvinvointivaikutuksilla on merkitystä paitsi ihmisille itselleen myös laajemmin yhteiskunnalle. Ylivelkaantumisen ennalta ehkäiseminen parantaa velallisten mahdollisuuksia saataviensa maksamiseen. Toimintakykyiset ihmiset pystyvät suoriutumaan taloudellisista velvoitteistaan. Lisäksi ylivelkaantumisen ehkäiseminen tuo huomattavia säästöjä sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä tulonsiirtojen käytössä.

THL keskittyy lausunnossaan arvioimaan esityksen vaikutuksia ylivelkaantumisen vähentämiseen ja sitä, millaisia muutoksia esitys tuo toteutuessaan hyvinvointialueiden sosiaalityöhön.

Liitteessä 1 tuodaan esiin pykäliin kohdistuvat muutosehdotukset.

Vaikutukset asiakkaiden asemaan ja ylivelkaantumiseen

Ylivelkaantuneiden kannalta uudistus parantaa sosiaalisen luoton saamista. Sosiaaliseen luototukseen myönnettävien mahdollisten vapaakuukausien ja maksuvapautusten osalta saattaa vähentää esimerkiksi turvautumista viimesijaiseen toimeentulotukeen.

Ehdotuksessa palvelun saatavuuteen on panostettu aiempaa enemmän. Käytännössä sosiaalisen luototuksen siirtäminen hyvinvointialueiden vastuulle lisää alueellista yhdenvertaisuutta, koska palvelua on jatkossa saatavilla koko manner-Suomessa, kuten Hallituksen esityksessä todetaan.

Ehdotus antaisi toteutuessaan päätösvalan hyvinvointialueille määritellä sosiaalisen luoton perusteet, kuitenkin lainsäädännön reunaehdot huomioiden. Tämä tulee tarkoittamaan sitä, että sosiaalisen luoton tarpeessa olevat henkilöt tulevat olemaan eri hyvinvointialueilla myös jonkin verran eriarvoisessa asemassa keskenään. Toisaalta ehdotus antaa mahdollisuuden laajentaa sosiaaliseen luototukseen mahdollisuuksia sellaisilla alueilta, joilla tarvettakin on enemmän.

Minna Kivipelto

22.6.2022

Sosiaalisen luototuksen yhteydessä tulee huomioida niiden henkilöiden ja heidän läheistensä tuen tarve, joilla taloudellinen tilanne kietoutuu yhteen riippuvuuksien kanssa, esimerkiksi ylivelkaantumisen, taloudellisen hyväksikäytön tai henkisen väkivallan muodoissa. Sosiaalinen luototus on tärkeä työväline taloudellisen toipumisen tukena esimerkiksi rahapeliongelman tai muihin riippuvuuksiin liittyvissä talousvaikeuksissa.

Hyvinvointialueiden sosiaalityö

Ehdotuksen mukaan sosiaalista luototusta olisi järjestettävä hyvinvointialueella sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisena kuin alueella esiintyvä tarve edellyttäisi. Tarpeen seuranta edellyttää alueilta selkeitä ylivelkaantumisen ja toimeentulotuen käytön seurannan indikaattoreita.

THL pitää hyvänä myös ehdotusta, että sosiaalisen luototuksen luottopääoman menoihin myönnettäisiin valtion avustusta.

On hyvä, että luotonhakijalle ja luotonsaajalle tulee järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa ja luotonsaajalle annettavasta taloudellisesta neuvonnasta ja ohjauksesta säänneltäisiin nykyistä tarkemmin. Esityksessä mahdollisuus kytketään kuitenkin luotonhakijan pyyntöön, mutta olisi suotavaa, että henkilökohtainen keskustelu sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa olisi osa luoton hakemisen ja käyttämisen prosessia. Ei tule unohtaa, että ylivelkaantumisen taustalla voi olla muitakin sosiaalisia ja terveydellisiä vaikeuksia talouden hallinnan ohella. Sosiaalisen luototuksen hakemusten arvioinnin yhteydessä on pyrittävä tunnistamaan myös muita mahdollisia vaikeuksia asiakkaan elämässä, jotka mahdollisesti myötävaikuttavat sosiaalisen luoton tarpeeseen. Tällaisia ovat esimerkiksi usein piiloon jäävä rahapeliongelman tai muut riippuvuudet velkaantumisen tai talousvaikeuksien taustalla. On tärkeää, että sosiaalihuollon ammattihenkilö tekee asiakkaan kanssa palvelutarpeen arvion ja tarpeen mukaan ohjaa asiakkaan suunnitelmalliseen sosiaalityöhön, joka voi sisältää laajempaa tukea taloustilanteen selvittämiseen. On myös tärkeää, että asiakas voidaan ohjata tarpeenmukaisesti muihin palveluihin, esimerkiksi riippuvuuksien hoitopalveluihin, vaikka myönteistä luottopäätöstä ei voitaisikaan tehdä. Myös panostaminen rakenteelliseen sosiaalityöhön on tärkeää etenkin alueilla, joilla viimesijaisen taloudellisen turvan tarve on muita suurempaa.

Hallituksen esitys sosiaalisen luototuksen uudistamisesta ei ole ainut sosiaalihuoltoon kohdistuva muutosesitys kuluvalle hallituskaudella. Muutosten yhteenlaskettu resurssitarve sosiaalihuollossa kaipaa siten tarkempaa selvittämistä, jotta esitettyihin parannuksiin kyetään vastaamaan lainsäätäjän edellyttämällä tavalla.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Osaston johtaja

Anu Muuri

Minna Kivipelto

22.6.2022

Liite 1. Pykäliin kohdistuvat muutosehdotukset

s. 19 Viitauksilla 7 a, 7b ja 8 §:ään on tarkoitus korostaa sitä, että sosiaalisen luoton saaneella tulee olla mahdollisuus taloudelliseen neuvontaan ja ohjaukseen koko luoton takaisinmaksuajan, erityisesti takaisinmaksuongelmien ja maksuohjelmien muutosten yhteydessä. Tämän lisäksi taloudellista neuvontaa ja ohjausta voitaisiin edelleenkin järjestää luotonhakijalle tai luotonsaajalle aina tarvittaessa. Sosiaalisen luoton hakemisen yhteydessä tulee kartoittaa esimerkiksi rahapelaaminen ja muut mahdolliset riippuvuudet tai ongelmat jotka heikentävät luotonhakijan taloustilannetta.

s. 19 Sosiaalihuollon sisällä sosiaalisen luotonhakemisen taloudellisessa neuvonnassa ja ohjauksessa oleellista olisi tiivis yhteistyö toimeentulotukityön kanssa. Tärkeitä sosiaalihuollon ulkopuolisia yhteistyökumppaneita olisivat taas esimerkiksi oikeusaputoimistojen talous- ja velkaneuvonta, ulosotto, Kela ja Takuusäätiö. Tämän lisäksi yhteistyö esimerkiksi päihde- ja riippuvuuspalveluihin on tärkeää.

9§ Sosiaalisen luotonhakemisen ja myöntämisen ovat osa sosiaalihuoltolain mukaista asiakkaan tukemista, ohjausta ja neuvontaa. Luotonhakijalle tulee tehdä palvelutarpeen arvio ja hänet tulee ohjata suunnitelmalliseen sosiaalityöhön, jos siihen on havaittu tarvetta. Lisäksi luotonsaajalle on järjestettävä neuvontaa ja ohjausta edellä mainituissa 7 a, 7 b ja 8 §:n mukaisissa tilanteissa. Kun hyvinvointialue käsittelee sosiaalista luotonhakemista koskevaa asiaa, sen tulee tiedottaa sosiaalisen luotonhakemisen hakijalle edellä mainitusta oikeudesta palvelutarpeen arviointiin, henkilökohtaiseen keskusteluun ja tarvittaessa neuvoa luotonhakijaa näiden oikeuksien käyttämisessä.